

MOSTARLI HASAN ZİYÂÎ

(ö. 992/1584)

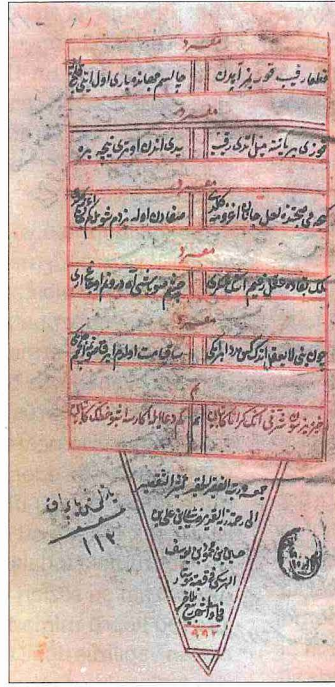
Divan şairi.

Mostar'da doğdu. Ziyâî mahlasıyla yazdığı şiirlerinin toplandığı divanının sonundaki bir notta adı Ziyâî b. Ali b. Hüseyin b. Mahmûd b. Yûsuf el-Hersekî şeklinde verilmiştir. Kaynaklarda hakkında çok az bilgi bulunan Hasan Ziyâî iki beyitle sadece *Zübdetü'l-eş'âr*'da yer almıştır. Şiirlerinden ömrünü yokluk ve sıkıntılar içerisinde geçirdiği anlaşılmaktadır. Hayatının bir döneminde uğradığı iftira yüzünden hanımı ile birlikte gurbete çıkmış, ancak aradığını bulamayınca Mostar'a geri dönerek şair ve âlimleri korumakla tanıyan, kendisi de şair olan Vüsûlî Mehmed Bey'in himayesine girmiştir. Şiirlerinden Arapça ve Farsça'ya iyi bildiği anlaşılan şairin ölümünden bir yıl önce vâizliğe başlaması da iyi bir öğrenim gördüğünü ortaya koymaktadır. Radıyyüddin es-Sâgânî'nin *Meşâriku'l-envâr* adlı eserine şerh olarak Abdülatif Firişteoğlu'nun yazdığı *Mebâriku'l-ezhâr* ile Şeyh Şücâ' Gürânî'nin *Sünbülîstân*'ı gibi eserleri istinsah etmesinden bir taraftan da kâtiplik yaptığı anlaşılmaktadır. Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme*'de şairini belirtmeden verdiği Mostar Köprüsü'nün yapıyla ilgili tarih kıtası da (974/1566-67) Hasan Ziyâî'ye aittir. Hasan Ziyâî'nin *Zübdetü'l-eş'âr*'da 992 (1584) olarak verilen ölüm tarihi *Keşfü'z-zunûn*'da da aynen tekrarlanmıştır. Şairin *Kıssa-i Şeyh Abdürrezzâk* adlı mesnevisine eklenen bir nottan bu eserini bitirdikten bir yıl sonra Mostar'da vebadan öldüğü öğrenilmektedir. Mesnevinin bitişine düşürülen tarih 991'i gösterdiğine göre Ziyâî'nin 992 (1584) yılını da öldüğü kesinleşmektedir.

Hasan Ziyâî şiirlerinde XVI. yüzyıl Rumeli şairlerinde görülen deyim ve atasözlerine, çevre ile ilgili somut tasvir ve anlatımlara, Hıristiyanlık ve Kalenderlik kültürüne yer vermiştir. Bir gazel şairi olarak şiirleri sade, akıcı ve samimi olup tabii bir Türkçe ile söylenmiştir. Sanat gösterme iddiasıyla yapmacılığa düşmemiş, külfetsiz ve anlaşılır bir ifade kullanmıştır. Türkçe'nin cinasları, söz ve mâna sanatları, kafiye ve redifler Ziyâî'nin şiirlerinde mükemmel bir uyum içindedir. Kasidelerinde de süslü ifade ve mübalağalı övgülerden uzak durmuştur. "Hâne-i Vîrâne" ve "Sengistan" adlı kasideleri daha çok realist, sembolik ve mizahî anlayışla yazıldığından hem muhteva hem şekil ba-

kımından klasik kasidelerden farklıdır. Ayrıca kasidelerinde ince esprilerle bazan kendisiyle, bazan da çevresiyle alay eden Ziyâî, şahsî sıkıntılarını dile getirdiği hasbihal tarzında bir kaside de yazmıştır.

Eserleri. 1. *Divan*. Dîbâcesinde "gençlik günlerinde aşka meyledip bu hevesle şiirler yazdığını, ihtiyarlığında da bunların müsvedde halinde kalmasını uygun görmediğinden divanını tertip ettiğini" belirtir. Bilinen tek nüshası Edirne Selimiye Kütüphanesi yazmalar bölümünde olan (nr. 2127) bu mürettep divanda on iki kaside (biri Farsça), bir terkihibend, bir terciibend, bir muşşer, bir müseddes, dört muhammes, 510 gazel (on dördü Farsça), on dört tarih, on iki muamma, elli yedi kıta (biri Farsça), yirmi dokuz müfred ve matla' bulunmaktadır. Nüshanın sonunda 992 yılının Rebülâhîrinde (Nisan 1584) Mostar'da yazıldığına dair bir not mevcuttur. Eser Müberra Gürgendereli tarafından yayımlanmıştır (Ankara 2002). 2. *Kıssa-i Şeyh Abdürrezzâk*. Şeyh-i San'ân hikâyesinin ele alındığı bu mesnevinin biri Londra'da, ikisi İstanbul'da olmak üzere üç nüshası bilinmektedir (bk. bibl.). 1674 beyit olan eser "feilâtün feilâtün" vezniyle yazılmıştır. Ziyâî, bu eserinde rüyasında gördüğü bir hıristiyan güzeline âşık olup dinini terkeden, birçok maceradan sonra esas olanın Allah aşkı olduğunu anlayıp tövbe eden Şeyh Abdürrezzâk'ın hikâyesini anlatır. Müberra Gürgendereli'nin yayıma hazırladığı

Mostarlı
Hasan Ziyâî
divanının
dîbâcesiyile
son sayfası
(Edirne
Selimiye Ktp.,
nr. 2127)

eser baskı aşamasındadır. Şairin bu mesnevisindeki bir beyitten *Varaka ve Gülşah* adını taşıyan bir mesnevi daha yazdığı anlaşılmaktaysa da henüz ele geçmemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hasan Ziyâî, *Divan*, Edirne Selimiye Ktp., El Yazmaları, nr. 2127; a.mlf., *Kıssa-i Şeyh Abdürrezzâk*, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. K. 272; Millet Ktp., Ali Emîri, Manzum, nr. 935; British Museum, Or., nr. 3291; Kafzâde Fâizî, *Zübdetü'l-eş'âr*, Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1877/1, vr. 60; *Keşfü'z-zunûn*, I, 798; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, VI, 482; Džemal Čehajić, *Prilozi Zs Orijentalnu Filologiju*, Sarajevo 1976, s. 329; Fehim Nametak, *Pregled Književnog Stvaranja Bosansko-Hercegovačkih Muslimana na Turskom Jeziku*, Sarajevo 1989, s. 53; Müberra Gürgendereli, *Hasan Ziyâî: Hayatı-Eserleri-Sanati ve Divanı*, Ankara 2002; Hüziya Hasan-dediç, "Mostarlı Hasan Ziyai Çelebi" (trc. Tacida Hafız), *Çevren*, V/13, Priştine 1977, s. 113.

MÜBERRA GÜRGENDERELİ

MOZAMBİK

Afrika'nın güneydoğusunda ülke.

- I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA
- II. TARİH
- III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Hint Okyanusu kıyısında kuzeyden güneye doğru 1900 km. boyunca uzanan Mozambik kuzeyde Tanzanya, kuzeybatıda Malavi ve Zambiya, batıda Zimbab-